

IULIAN ANTONESCU, *LIBERTĂȚII ÎN SOCIETATEA ROMÂNĂ A SECOLELOR I-II*, CONSTANȚA, EDITURA EX PONTO, 2000, 80 p.

După 44 de ani de la redactarea și prezentarea ca teză de licență, și la 10 ani de la trecerea autorului în lumea umbrelor, a văzut lumina tiparului, în volum, lucrarea lui Iulian Antonescu **Libertății în societatea romană a secolelor I-II**.

Textul lucrării la care ne referim, îngrijit de Adrian Rădulescu, Maria Bărbulescu și Livia Buzoianu a fost publicat inițial în prestigioasa revistă *Pontica*, nr. XXXI, 1998.

Distinsul arheolog și istoric prof.univ.dr. Adrian Rădulescu, trecut și el între timp în lumea de dincolo, și-a asumat răspunderea de a publica, în volum, lucrarea fostului său coleg și bun prieten Iulian Antonescu, pomind în primul rând de la valoarea și actualitatea textului lucrării, o contribuție, modestă ca întindere dar însemnată prin conținut, la cunoașterea societății romane din secolele I-II.

Pentru cei mai tineri, care nu l-au cunoscut pe Iulian Antonescu (26.VI.1932-24.I.1991), să amintim că acesta a fost un eminent student al unei elite universitare de excepție, din care aș aminti pe Ion Nestor, Emil Condurachi, D.M. Pippidi, D. Tudor, Andrei Oțetea, M. Berza și alții. Iulian Antonescu a făcut parte dintr-o promoție de aur a Facultății de Istorie din Universitatea București. Este promoția anului 1956, din care s-au impus în istoriografia românească academicianul de azi Florin Constantiniu, prof.univ.dr. Viorica Moisuc, prof.univ.dr. Panait I. Panait, regretatul prof.univ.dr. Adrian Rădulescu, ultimii doi fiind și arheologi de excepție.

Toți colegii săi au mărturisit-o deseori, în scris sau verbal, ca și dascălii lor, că Iulian Antonescu era mintea cea mai iscoditoare și ascuțită, că era de departe cel mai bun, dintre cei foarte mulți buni din promoția sa. Acad. Florin Constantiniu mărturisea că "din promoția lor, Iulian Antonescu a avut orizontul de cunoștință cel mai larg, că a venit la facultate cu o cultură enciclopedică... având o viziune amplă și integratoare" (cf. Florin Constantiniu, **Câteva dintre lecturile de student ale lui Iulian Antonescu**, în volumul **Iulian Antonescu. O viață dăruită istoriei și muzeografiei**, București, Ed. Orion, 1997, p. 39-42).

Setea de lectură, de informare și de cunoaștere a lui Iulian Antonescu era dublată de orizontul său larg de cultură. Avea acces la izvoare și la o largă bibliografie fiind bun cunoscător al limbii latine și limbii franceze încă din anii de liceu. Iată ce scrie Adrian Rădulescu, în Prefața la cartea de care ne ocupăm, despre fostul său coleg din anii studenției: În anii de studii universitare Iulian Antonescu s-a oprit "asupra istoriei clasice, preferințele sale explicabile îndreptându-se către literatura latină, din care evoca cunoștințe și făcea interpretări savante. Coleg fiindu-i, eram uimit cât de frumos știa să îmbrace într-o limbă aleasă dialogurile angajate în special cu marele nostru dascăl Prof. D.M. Pippidi. Era preferatul său, și asta nu ca rezultat al ipostazei sale de strălucit student, ci, mai ales, ca efect necesar al apropierii valorilor electivă".

La terminarea facultății Iulian Antonescu a întocmit o lucrare de licență, tipărită acum, remarcată de toți profesorii din comisia de examinare. În multe state occidentale cu o asemenea lucrare se ia un doctorat "*Magna cum laudae*". Am adăuga că și în România de azi se ia un doctorat cu o asemenea lucrare, și ar fi bine dacă toate lucrările de doctorat de azi ar avea un asemenea nivel științific.

Deși era un îndrăgostit de istoria medievală a lumii occidentale, chiar el comportându-se ca un desăvârșit cavaler, s-a oprit asupra unei teme privind antichitatea romană. Probabil a contat și ambiția sa de a avea drept conducător științific o somitate de talia savantului D.M. Pippidi. Am dori să remarcăm aici că oricât de bun ar fi un student sau doctorand contează mult pe cine are conducător științific. Una este să ai conducător științific un savant, recunoscut în țară și străinătate, și alta să ai îndrumător un "specialist" prea puțin cunoscut și recunoscut chiar în cercurile specialității sale.

Iulian Antonescu nu și-a ales o temă la îndemâna oricărui student, despre luptele de clasă din antichitate, despre dezvoltarea forțelor și relațiilor de producție, despre războaiele de cucerire ale Romei etc., temă la modă într-o epocă dominată de dogmatism, ci o temă delicată ce nu putea fi

realizată fără cunoașterea profundă a izvoarelor în limba latină și a realizărilor istoriografiei moderne, îndeosebi occidentale.

Lucrarea Libertii în societatea romană a secolelor I-II este structurată acum, în forma tipărită, în șapte capitole. Simpla menționare a titlurilor capitolelor ne sugerează, dintr-un început, tematica abordată: **I. Izvoarele sclavajului și categoriile sclavilor; II. Apariția libertilor. Statutul lor social și juridic; III. Libertii în viața economică; IV. Libertii în armată; V. Libertii intelectuali și afirmarea lor în societate; VI. Libertii și opinia publică; VII. Locul și rolul libertilor în societate.** Așa cum am mai menționat lucrarea este prefăcută de regretatul Adrian Rădulescu, având ca Postfață, o notă explicativă de Eugenia Antonescu, urmată de un succint rezumat în limbile franceză și engleză și un util Indice de nume.

Din capul locului, mărturisim că este impresionant cum un tânăr de 24 de ani, într-o epocă de închistare intelectuală și de dogmatism feroce, a abordat diversele fațete ale acestei teme, cum a reușit să deslușească resorturile evoluției unei categorii sociale dintre cele mai dinamice și remarcabile din societatea romană, mai ales din epoca de apogeu a Imperiului roman.

Libertii, proveniți din sclavi eliberați, apar din epoca Regalității romane târzii, numărul lor crește treptat și va însoți istoria Romei până la prăbușirea sa în 476. Emanciparea libertilor s-a produs treptat. La sfârșitul Republicii libertii purtau deja tria nomina. În vremea Imperiului fiii libertilor puteau aspira la calitatea de cavaleri. Iulian Antonescu a analizat, cu precădere, problema libertilor în perioada de apogeu a Imperiului, respectiv de la Augustus la Hadrianus.

Baza documentară a lucrării o constituie, în primul rând, izvoarele antice, scrierile lui Cicero, Suetonius, Plinius cel Bătrân, Plinius cel Tânăr, Tacit, Horațiu și alții, citite în original, dar nu mai puțin cunoașterea operei unor mari istorici moderni precum J. Marquardt, P.F. Girard, A.M. Duff, Th. Mommsen și alții.

După ce analizează evoluția acestei categorii sociale, autorul prezintă pe larg **statutul juridic al libertilor** conchizând că "libertii pășesc pragul lumii libere aruncând lanțurile sclaviei, dar păstrând, fără voia lor, urmele adânci ale cătușelor".

Oricât de bogat ar fi ajuns un libert, oricât de învățat ar fi ajuns – și unii au ajuns mari medici, poeți, agronomi etc. – ei purtau pecetea de foști sclavi. Și totuși, **statutul de libert era o victorie a fostului sclav.** Idealul suprem al oricărui sclav era libertatea. Statul roman a ținut sub control procesul transformării sclavilor în liberti. S-au dat legi speciale în această privință, pe care Iulian Antonescu le analizează cu o remarcabilă viziune integratoare. În lucrare este analizat pe larg, locul și rolul libertilor în viața economică, în armată, în știință și cultură.

Lucrarea prezentată este o realizare meritorie a autorului, o modestă contribuție românească la cunoașterea structurilor sociale ale celui mai mare Imperiu al antichității.

Fostul coleg al lui Iulian Antonescu, distinsul istoric de azi Prof.univ.dr. Panait I. Panait, spunea la un simpozion în 1997 că lucrarea "**Libertii în societatea romană în secolele I-II** este un model și în același timp o dovadă a capacității istoriografiei românești de a sparge chingile controlului politic în cei mai aprigi ani ai totalitarismului comunist". Lucrarea își păstrează și azi prospețimea, valoarea documentară și concluziile pertinente.

Textul lucrării prezentate dovedește că Iulian Antonescu scria tot atât de frumos pe cât vorbea. Din păcate a scris prea puțin! S-a "risipit", deseori benefic, în multe direcții. A fost un mare muzeograf (Cf. Panait I. Panait, **Iulian Antonescu și muzeografia românească**, în volumul **Iulian Antonescu. O viață dăruită istoriei și muzeografiei**, București, Editura Orion, 1997, p. 27-32), un distins universitar (Cf. Ioan Mitrea, **Iulian Antonescu – universitarul**, în volumul citat mai sus, p. 47-50), un bun arheolog, traducător din poezia franceză medievală, dar și un talentat poet, un mare orator. Se poate spune că Iulian Antonescu a fost un spirit universal (Cf. volumul **Iulian Antonescu – spirit universal**, coordonat și redactat de Eugenia Antonescu, Marcel Drăgotescu, dr. Ioan Mitrea, apărut sub egida Muzeului Județean "Ștefan cel Mare" din Vaslui și Fundației cultural-științifice "Iulian Antonescu", Editura "Cutia Pandorei", Vaslui, 2001, 256 p.).

IOAN MITREA